

Sygn. akt II CSK 100/11

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 sierpnia 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Henryk Pietrkowski (przewodniczący)

SSN Iwona Koper (sprawozdawca)

SSN Dariusz Zawistowski

Protokolant Anna Banasiuk

w sprawie z powództwa Antoniego M.
przeciwko Przemysławowi S.
o uznanie czynności prawnej darowizny za bezskuteczną i nakazanie,
po rozpoznaniu na rozprawie
w Izbie Cywilnej w dniu 25 sierpnia 2011 r.,
skargi kasacyjnej pozwanego
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 14 kwietnia 2010 r.,

- 1) oddała skargę kasacyjną;
- 2) zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 2.700 zł (dwa tysiące siedemset) podwyższoną o stawkę podatku od towarów i usług tytułem kosztów postępowania kasacyjnego;
- 3) przyznaje radcy prawnemu Tomaszowi U. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu pozwanemu w postępowaniu kasacyjnym kwotę 2.700 zł (dwa tysiące siedemset) podwyższoną o stawkę podatku od towarów i usług.

Uzasadnienie

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanego Przemysława S. od wyroku Sądu Okręgowego, uwzględniającego powództwo Antoniego M. o uznanie za bezskuteczną umowy darowizny prawa użytkowania wieczystego gruntu i własności budynku i nakazanie pozwanemu, by zezwolił na przeprowadzenie egzekucji z przedmiotowej nieruchomości stanowiącej jego własność w celu zaspokojenia wierzytelności przysługującej powodowi wobec Teresy S. w kwocie 143,832,75 zł z odsetkami w wysokości 12,25% w stosunku rocznym z zastrzeżeniem, że pozwany może zwolnić się od roszczenia powoda przez zapłatę powyższej kwoty.

W podstawie faktycznej rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy przyjął, że powodowi przysługuje w stosunku do Teresy S. wyżej opisana wierzytelność z tytułu spłaty wartości jego udziału w prawie użytkowania wieczystego gruntu i własności budynku, przydzielonych dłużniczce w wyniku zniesienia współużytkowania i współwłasności postanowieniem Sądu Rejonowego z dnia 25 maja 2004 r. Umową z dnia 10 marca 2009 r. dłużniczka darowała synowi – pozwanemu przysługujące jej prawa do gruntu i budynku, o czym powód powziął informację od komornika, prowadzącego na jego wniosek egzekucję przedmiotowej wierzytelności. Egzekucja prowadzona przeciwko dłużniczce, która nie uzyskuje żadnych dochodów i nie ma innego majątku, okazała się bezskuteczna.

W tym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał, że dłużniczka w wyniku zawarcia umowy darowizny stała się niewypłacalna, a czynność ta zmierzała do pokrzywdzenia wierzyciela. Sytuacja materialna dłużniczki nie uległa następnie zmianie na tyle, by było obecnie możliwe zaspokojenie należności powoda. Dokonując darowizny dłużniczka miała świadomość działania na szkodę powoda. Pozwanemu znane były fakty zadłużenia matki w stosunku do powoda oraz ustanowienia na przedmiocie darowizny hipoteki przymusowej kaucyjnej. W przedstawionym stanie rzeczy - w ocenie Sądu Okręgowego - spełnione zostały przesłanki z art. 527 k.c.

Ocenę tę podzielił Sąd Apelacyjny. W ustosunkowaniu się do zarzutów apelacji stwierdził, że z faktu ustanowienia hipoteki przymusowej nie można w okolicznościach sprawy wywodzić braku pokrzywdzenia wierzyciela, gdyż jest to hipoteka kaucyjna wpisana na podstawie tymczasowego zarządzenia sądu a więc tymczasowa i prowizoryczna. Za pozbawioną znaczenia prawnego dla rozstrzygnięcia uznał okoliczność, że w toku sprawy pozwany uzyskał przekształcenie prawa użytkowania wieczystego gruntu w prawo własności. Zgodnie bowiem z art. 3 ust. 3 ustawy z 29 lipca 2005 r. o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego w prawo własności nieruchomości (Dz.U. Nr 175, poz. 1459 ze zm.) decyzja o przekształceniu nie może naruszać praw osób trzecich.

W skardze kasacyjnej pozwany zarzucił:

- 1) naruszenie art. 527 § 1 i 2 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie w sytuacji gdy dokonanie czynności nie prowadzi do pokrzywdzenia, gdyż nieruchomość jest obciążona hipoteką przymusową na rzecz powoda, zabezpieczającą w całości jego wierzytelność oraz alternatywnie,
- 2) naruszenie art. 527 § 1 i 2 k.c. przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że czynność prawna jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzyciela także wówczas, gdy nieruchomość będąca jej przedmiotem jest obciążona hipoteką przymusową na rzecz wierzyciela,
- 3) art. 527 § 1 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy na skutek przekształcenia prawa użytkowania wieczystego brak jest możliwości ubezskutezczenia czynności wobec braku tożsamości przedmiotu czynności prawnej,
- 4) art. 527 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 3 ust. 3 ustawy z 29 lipca 2005 r. przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie przez przyjęcie, że przekształcenie tego prawa pozostaje bez wpływu na uznanie, iż czynność została dokonana z pokrzywdzeniem wierzyciela.

Wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zasadnie podnosi skarżący, w nawiązaniu do przesłanki pokrzywdzenia wierzyciela (art. 527 § 1 k.c.), że skarga pauliańska chroni wierzycieli nieposiadających zabezpieczenia rzeczowego, gdyż wierzyciel posiadający takie zabezpieczenie nie ma powodu by obawiać się rozporządzenia nieruchomością przez dłużnika. Możliwość jego zaspokojenia w takiej sytuacji nie ulega zmianie bowiem każdy kolejny właściciel staje się z mocy prawa dłużnikiem hipotecznym (art. 65 u.k.w.h.) i można skierować egzekucję do niego jako dłużnika rzeczowego.

Odmienne jednak przedstawia się sytuacja w przypadku hipoteki przymusowej kaucyjnej wpisanej na podstawie zarządzenia tymczasowego (obecnie postanowienia o udzielenia zabezpieczenia - art. 110 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece, t. jedn. Dz.U. z 2001 r., Nr 124, poz. 1361 ze zm.). Hipoteka taka, nie jest bowiem środkiem egzekucyjnym lecz środkiem zabezpieczającym orzeczenie, które zostanie wydane w przyszłości; a jej celem nie jest realizacja wierzytelności. Uzasadnia to przyjęte trafnie przez Sąd Okręgowy zapatrywanie, że zabezpieczenie wierzytelności wpisem hipoteki przymusowej kaucyjnej nie wyłącza udzielenia wierzycielowi ochrony prawnej na podstawie skargi pauliańskiej.

W razie przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności na podstawie przepisów ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego w prawo własności prawo użytkowania wieczystego wygasa, a dotychczasowy użytkownik wieczysty jest traktowany jak nabywca własności (tak również SN w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów z dnia 8 grudnia 2004 r., III CZP 47/04 OSNC 2005 r., nr 5, poz. 74 na gruncie ustawy z dnia 4 września 1997 r. o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego przysługującego osobom fizycznym w prawo własności - jedn. tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 120, poz. 1299 ze zm.).

Wygaśnięcie prawa użytkowania wieczystego - zgodnie z art. 241 k.c. - powoduje z mocy prawa wygaśnięcie wszystkich ustanowionych na nim obciążeń, chyba że skutek taki wyłącza przepis szczególny. Takim przepisem szczególnym w stosunku do art. 241 k.c. wyłączającym określony w nim skutek jest art. 3 ust. 3 ustawy z 29 lipca 2005 r. Na jego podstawie, mimo przekształcenia prawa

wieczystego użytkowania we własność utrzymują się obciążające je przed przekształceniem hipoteki, (tak również SN na gruncie ustawy z dnia 4 września 1997 r. w postanowieniu z dnia 10 sierpnia 2007 r., II CSK 179/07, nie publ.). Przepis ten realizujący cel ochrony praw osób trzecich, zgodnie z ustanowioną w nim zasadą, iż decyzja o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego w prawo własność nie narusza ich praw, umożliwia także wierzycielowi domaganie się uznania za bezskuteczną czynności prawnej rozporządzającej przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzyciela prawem użytkowania wieczystego, mimo jego późniejszego przekształcenia w prawo własności przez użytkownika wieczystego, który nie jest dłużnikiem rzeczowym.

Kierując się powyższym Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną oraz na podstawie do art. 98 § 1 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. orzekł o kosztach postępowania kasacyjnego.